

<https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-03>

УДК 378.147

Олена Миколаївна Друганова

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

площа Свободи 4, Харків, Україна, 61022

druganova_lena@ukr.net ORCID: 0000-0002-5985-8293

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ДІАЛОГІЧНО-ДИСКУСІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Метою статті є аналіз та характеристика умов, що забезпечують ефективність використання діалогічно-дискусійних технологій задля забезпечення якісних результатів навчання сучасних здобувачів, що вчаться у вищій школі.

У статті доведено, що ефективність упровадження діалогічно-дискусійних технологій в освітній процес сучасного закладу вищої освіти, тісно пов'язано з рівнем сформованості загальних і професійних компетентностей у викладачів, що проводять навчальні заняття. Серед таких компетентностей виділено: здатність до пошуку опорних мотивів або запитань, що хвилюють сучасних здобувачів вищої освіти; навчальних, наукових проблем, завдяки яким може формуватися особистісний зміст матеріалу, що опановується.

У переліку необхідних компетентностей, що гарантують здатність ефективно використовувати діалогічно-дискусійні технології названо й уміння викладача забезпечувати вмотивованість здобувача до активної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, створювати для нього такі ситуації, при яких він відчуватиме власну успішність, інтелектуальну спроможність тощо.

До важливих і необхідних умов також віднесено: готовність викладача керувати діалогом, його вміння програмувати різноманітні варіанти розвитку сюжетних ліній діалогу; проектувати різні способи взаємодії учасників діалогу, передбачати й розподіляти можливі їх ролі; одночасно контролювати й своєчасно корегувати мету, час, результати (аналіз успіхів чи невдач) взаємної навчальної роботи тощо.

Перспективним напрямом подальшого наукового пошуку обрано аналіз й характеристику умов, що пов'язані зі здобувачем вищої освіти, з його готовністю брати активну участь у діалозі.

Ключові слова: умови, діалогічно-дискусійні технології, використання, вища школа, ефективність, викладачі.

Як цитувати: Друганова О.М. Умови ефективного використання діалогічно-дискусійних технологій навчання у вищій школі. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2023. № 52, С. 29-35. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-03>

In cites: Druhanova, O. (2023). Conditions for the effective use of dialogue and discussion teaching technologies in higher education. *Scientific notes of the pedagogical department*. 52, 29-35. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-03> [in Ukrainian]

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Якість освіти, що здобуває сучасний студент вищого навчального закладу, як відомо, тісно пов'язана з такою організацією навчання, де б він мав можливість виступати суб'єктом пізнавальної діяльності, мати актив-

ну позицію в навчальній роботі, бути мотивованим і зацікавленим у постійному самостійному набутті необхідних знань, умінь, інших компетентностей. Методика та технологія такого навчального заняття, як правило, будується на принципах особистісного підходу, педагогічної взаємодії, співпраці та співтворчості. У цьому

сенсі важливу роль відіграють діалогічно-дискусійні технології, що активно впроваджуються в освітній процес сучасних закладів освіти по всій Україні.

Акцентування уваги на діалогічно-дискусійних технологіях обумовлено також необхідністю оволодіння сучасними випускниками закладів вищої освіти не тільки професійними знаннями й компетентностями, а й такими здатностями як: уміння обговорювати й обмірковувати навчальні і в подальшому професійні проблеми; аргументувати власну позицію, приймати зважені рішення та доводити їх до відома інших, організувати безпосередній та опосередкований діалог із колегами, обирати поведінкові стратегії, адекватні комунікативній ситуації тощо.

Окрім того, сучасне покоління, що народилося в 2001 – 2012 рр., яке демонструє свою вмотивованість на різні проекти, стартапи; націленість на швидкий результат і соціальну оцінку, прагне до повноправної участі в процесах навчання, вимагає відмови від монологічності й імперативності традиційного навчання, переходу на таку форму взаємодії, при якій утворюється рівнопартнерський діалог між усіма учасниками освітнього процесу [10], «з'являється право вибору діяльності, змісту й способу навчання» [14].

У свою чергу, впровадження нових технологій в освітній процес та досконале оволодіння ними вимагають готовності як викладачів, так і здобувачів вищої освіти до серйозних внутрішніх перетворень і змін, спроможності нести відповідальність за результати як власної, так і спільної для усіх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Установлено, що порушена нами проблема є актуальною й активно досліджується сучасною науково-педагогічною громадськістю. Серед дослідників, у працях яких виділено й проаналізовано вимоги й умови використання зазначених технологій варто назвати: Н. Волкову (у переліку вимог для успішного навчання у режимі інтерактивної технології названо: «позитивний взаємозв'язок; неопосередковану взаємодію; індивідуальну відповідальність; розвиток навичок спільної роботи; оцінку роботи») [3, с. 15]; Д. Антюшко, В. Володавчика, Л. Сєногону та інших («необхідність наявності попередніх знань, підготовки, досвіду у викладача; демократичний характер спілкування; позитивні та довірчі відносини між суб'єктами, активне співробітництво й спілкування між ними; різноманіття джерел і методів одержан-

ня інформації щодо визначених питань, видів діяльності здобувачів, їхня мобільність і вмотивованість; можливість для відкритого творчого самовираження здобувачів освіти» [6, с. 59-60]. Певним чином порушена нами проблема знайшла віддзеркалення й у працях В. Вихрущ, О. Вихрущ-Олексюк, С. Гуменюк, О. Друганової, В. Стрельнікова та інших [2-9; 12 ; 13].

Формулювання мети статті – виділити та охарактеризувати умови, що забезпечують ефективність використання діалогічно-дискусійних технологій задля забезпечення якісних результатів навчання сучасних здобувачів вищої школи.

Методи дослідження. У процесі написання статті було використано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення наукових джерел з проблеми дослідження, досвіду викладацької діяльності), що дали змогу з'ясувати особливості упровадження діалогічно-дискусійних технологій в освітній процес, виокремити й охарактеризувати труднощі, слабкі місця, що виникають при цьому; емпіричні (бесіда, спостереження за освітнім процесом), що сприяли узагальненню й систематизації накопичених способів організації освітнього процесу в новому форматі, виокремленню й розкриттю пропозицій щодо покращення використання діалогічно-дискусійних технологій у підготовці сучасних здобувачів вищої освіти.

Виклад результатів дослідження. Аналіз наукових джерел [2-9; 12; 13; 16-18] свідчить, що діалогічно-дискусійні технології є одним із різновидів інтерактивних технологій, суть яких полягає в організації такої взаємодії всіх учасників освітнього процесу, при якій:

- «жоден із учасників не залишається пасивним, оскільки поставлений у ситуацію дійового пізнання в режимі співпраці» (Н. Волкова) [3, с. 13];
- йде активне розширення кола взаємодії учасників між собою – «здобувач – здобувач», «здобувач – викладач», «здобувач – група», «група – викладач» й, нарешті, «усі суб'єкти процесу – зміст освіти»;
- утворюється емоційне забарвлене середовище, що сприяє обміну інтересами, знаннями та досвідом; спостерігається взаємне проникнення у світ почуттів і переживань, з'являється прагнення до співучасті, співпереживання, до прийняття точки зору іншої сторони;
- завдяки насиченості змісту навчальних занять практикоорієнтованими питаннями

та проблемами, відбувається «зближення аудиторного навчання з практикою професійної діяльності», занурення в атмосферу професійної взаємодії з пошуку варіантів вирішення професійних питань.

До технологій, що базуються на діалогічній взаємодії учасників освітнього процесу (технології співробітництва/співпраці; партнерські технології; діалогово-комунікаційні; технології колективно-групового навчання, технології, в основі яких лежить діалогізація навчання, дискусійні технології тощо), за узагальненням визначень, що презентовані на сторінках сучасних наукових джерел, нами віднесено технології, що націлені на постановку навчальної проблеми і пошук способів її розв'язання усіма учасниками освітнього процесу на діалогічній основі мислення, а також на формування й розвиток у здобувачів вищої освіти комунікативної культури.

Дидактичний контекст таких технологій, як свідчить аналіз літератури [2-10; 12; 13; 16-18], характеризується зміною акценту із впливу на взаємодію (співробітництво) й, відповідно, заміною суб'єкт-об'єктної стратегії у взаємовідносинах викладача й здобувача на суб'єкт-суб'єктну. Усе це сприяє виникненню діалогу, що утворює в навчальній аудиторії атмосферу сприйнятливості та відкритості до впливу один на одного, сприяє зростанню активності здобувача, утворенню міжособистісного замість міжрольового контакту «викладач – здобувач»; веде до позитивних змін у пізнавальній, емоційній, поведінковій сферах усіх учасників освітнього процесу. Окрім того, впровадження в освітній процес технологій, що базуються на діалогічній основі, створює у здобувача відчуття повної саморегуляції у навчанні, у самостійному проектуванні власного шляху розвитку. Активна участь здобувачів у таких заняттях, сприяє оволодінню ними вміннями вести дискусії, відстоювати власні рішення й переконання, дослуховуватися до думок інших, вибудовувати спільну стратегію досліджень тощо, що сприяє формуванню важливих інтелектуальних і комунікативних умінь й навичок.

В основі діалогічно-дискусійних технологій, за визначенням авторів досліджень, присвячених обраній проблематиці (В. Вихруш, Н. Волкова, О. Друганова, В. Стрельников та інші), лежить Концепція спільної продуктивної діяльності, що ґрунтується на таких ключових ідеях: діалогічної взаємодії; вільного вибору; складної мети; опори, великих блоків.

Зазначимо, що такі технології відповідають основному принципу креативної вищої освіти – співтворчість студентської аудиторії між собою та з педагогом й являють собою систему «формування і розвитку практичних навичок співтворчості і спілкування студентів на основі відкритості і духовного взаємозбагачення» [2, с. 230-231].

За даними навчальних джерел, у переліку діалогічно-дискусійних технологій називають: діалог, дискусію, диспут, бесіду [3, с. 26].

На підставі аналізу праць, присвячених проблемі діалогізації навчання у вищій школі [2-13; 15-18], упровадження діалогічно-дискусійних технологій в практику підготовки студентів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [11], Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, нами виділено й охарактеризовано умови, що забезпечують ефективність упровадження названих технологій в освітній процес закладу вищої освіти. У цій статті нами розглянуто умови, що тісно пов'язані з підготовкою викладача, з його готовністю до використання діалогічно-дискусійних технологій як способу ефективної підготовки сучасного здобувача.

Установлено, що у переліку умов, що забезпечують ефективність упровадження технологій, що базуються на діалогічній основі взаємодії учасників освітнього процесу, суттєву роль відіграє, передусім, рівень сформованості загальних і професійних компетентностей у викладачів, що проводять навчальні заняття. Серед них варто назвати здатність викладача до пошуку опорних мотивів або запитань, що хвилюють сучасних здобувачів вищої освіти; навчальних, наукових проблем, завдяки яким може формуватися особистісний зміст матеріалу, що опановується. Так, важливого значення набуває спроможність викладача перебудувати зміст навчання, переробляти навчальний матеріал в систему проблемно-конфліктних питань й задач, в процесі вирішення яких відбувається зіткнення різних точок зору на шляхи їх розв'язання. У переліку рекомендацій, що слід дотримуватися викладачеві, що обирає діалогічно-дискусійні технології, варто назвати також й зважений підхід до вибору тем навчального заняття; усвідомлення того, що предметом дискусії в навчальній аудиторії «мають ставати справді суперечливі, неоднозначні теми» [13, с.175], «комунікативно живий» предмет діалогу (Ю. Пассов), що спонукає до спілкування [3].

Важливою умовою забезпечення ефективності використання діалогічно-дискусійних технологій в навчальній діяльності варто назвати також уміннями викладачів програмувати різноманітні варіанти розвитку сюжетних ліній діалогу; передавати ініціативу іншим учасникам діалогу, викликати їх спонтанні реакції; «гіпотетично виявляти зони імпровізації, тобто такі ситуації діалогу, при яких важко передбачити поведінку його учасників» (В. Серіков); моніторити рівень уваги та міру залучення здобувачів до діалогу; контролювати й своєчасно корегувати мету, час, результати навчальної роботи [3; 12; 13].

Активна участь здобувачів вищої освіти у діалозі забезпечується різними способами й прийомами, якими також повинен досконало оволодіти викладач, що обирає діалогічно-дискусійні технології. Серед них, автори навчальних праць, присвячених інноваційним педагогічним технологіям називають:

- спантеличення, коментування, голосову розрядку, гумористичну репліку або казус, педагогічне авансування; «театральну паузу», «перенесення дискусії на діяльність», «передавання повноважень», «зміну вагових категорій», «навмисну помилку» тощо [3, с. 34];
- «відкриті» запитання; питання типу «як?», «чому?», «за яких обставин?», «що може відбутися, якщо?» тощо; «дивергентні» запитання, що на відміну від «конвергентних» не передбачають єдино правильної відповіді й спонукають до пошуку, творчого мислення; «оцінюючі» запитання, що пов'язані з виробленням власної оцінки, власної думки щодо питання, що обговорюється.

Сприятимуть активізації участі у дискусіях, бесідах, діалогах й демонстрація матеріалу, об'єкту, фрагменту відеофільму чи кінофільму; запрошення й виступ досвідчених фахівців, експертів із обговорюваних питань; використання поточних новин тощо [13, с. 180].

Забезпечення ефективності використання технологій, що базуються на діалогічній взаємодії учасників освітнього процесу, тісно пов'язано також зі здатністю викладача діагностувати готовність здобувачів до діалогічного спілкування – наявність у них базових знань, комунікативного досвіду, установки на самовикладення й сприйняття інших точок зору. Суттєва роль у реалізації задуму належить також вмінню викладача здійснювати розподіл студентської групи, визначати способи взаємодії учасників

діалогу або дискусії, їх можливих ролей тощо. У цьому контексті доцільним є ознайомлення із різновидами груп/команд, що утворюються для спільного розв'язання навчальних задач. Наприклад, із класифікацією, «розробленою Д. Джонсоном, Р. Джонсоном, Е. Джонсон-Холубек, що визнана й українськими педагогами, зокрема О. Пометун і Л. Пироженко» [1, с. 74]. Вчені, на основі співставлення й порівняння кооперативних та традиційних навчальних груп, встановили різні їх види, охарактеризували та виділили властиві їм відмінності:

- псевдогрупи, для яких є характерним відсутність зацікавленості у співпраці. Члени такої групи зустрічаються один з одним, проте не бажають ані працювати разом, ані допомагати один одному. Як результат, така група не прогресує, оскільки здобувачі освіти, які в ній працюють, не зацікавлені в такій роботі;
- традиційна або номінальна група, члени якої змирились з ідеєю спільної навчальної праці, проте не вбачають в такій діяльності жодної користі для себе. Завдання, які отримує група, не вимагають значної групової взаємодії і в результаті мінімального обміну інформацією кожен учасник працює самостійно від інших над своєю частиною завдання. Якість знань в таких групах майже не прогресує; кожен несе відповідальність тільки за себе;
- кооперативні групи, в яких кожен прагне досягти спільної мети діяльності, завдяки чому для кожного створюється можливість для реалізації своїх можливостей і досягнення максимально можливих успіхів у навчанні; формуються певні соціальні уміння, важливі для координації спільної діяльності та досягнення поставлених цілей. Характерними для такої групи є: наявність спільної мети діяльності, особиста та колективна відповідальність усіх членів групи; у такій групі обов'язково присутній етап аналізу спільної роботи групи та роботи кожного з її учасників;
- висококласні «професійні» кооперативні групи, які відрізняються від звичайної кооперативної групи високим рівнем взаєморозуміння між учасниками й не потребують постійного контролю з боку педагога. Як результат, такі групи досягають високих результатів у навчанні [1, с. 73-74].

Заслужує на увагу й наступне угруповання здобувачів освіти, що було проаналізовано Г. Цукерманом. Зокрема, «група прориву – активні суб'єкти навчальної діяльності, які за

показниками інтелектуального розвитку випереджають своїх сокурсників й які найбільш яскраво розкриваються на тих заняттях, де ставиться нова навчальна задача. Такі здобувачі, незалежно від предмета вивчення і особистості викладача, знаходяться у стані інтелектуального піднесення, допоки не знайдуть розв'язання проблеми, активно обмінюються думками, прогнозують і перевіряють можливі варіанти і врешті – решт стають лідерами у пошуку її розв'язання; *резерв групи прориву* – здобувачі, які входять у цю групу виявляють ознаки інтелектуальної активності і захоплення розв'язанням навчальних задач, але лише у одній із навчальних дисциплін; *група працелюбних здобувачів* освіти, які проявляють свою активність і старанність переважно лише на етапі обробки, вправлення в уже винайденому методі; *група пасивних* – нестійка, різномірна й суперечлива група здобувачів» [2, с. 43-44].

На сьогодні вже накопичено різні характеристики й вимоги щодо комплектування здобувачів у навчальній аудиторії. У мікрогрупі, як свідчить дослідження, має бути не менше трьох і не більше семи осіб; з різних навчальних дисциплін варто утворювати різні за складом групи; проте й в рамках одного навчального курсу не бажано залишати склад групи стабільним; з гуманітарних дисциплін не варто добирати студентів з однаковим рівнем успішності; групи мають включати здобувачів із приблизно однаковим темпом роботи тощо [2, с. 42].

Важливого значення має також уміння викладача вчасно зупинити проведення діалогу, що може бути спричинено: браком обсягу знань студентів із теми, що обговорюється; необхідності дати час на індивідуальні міркування або досягнення запланованого рівня зближених позицій. Причинами зупинення діалогу

є також досягнення критичного рівня емоційної насиченості; відсутність спрямованості один на одного тощо.

Необхідними є й уміння викладача правильно завершити діалог, як-от: підвести підсумки вирішення проблеми, що обговорювалась, зафіксувати висунуті направленості її пошуку, отримані висновки та запитання, що не знайшли ще своєї відповіді й потребують продовження обговорення в новому діалозі. Викладачеві, що завершує діалог, важливо також зафіксувати увагу здобувачів на позитивному емоційному настрої; прагненні й розумінні проблеми й бажанні її подальшого вирішення; важливості перейти здобувачеві до внутрішнього діалогу тощо.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, проведений науковий пошук дозволяє стверджувати, що умовами, що забезпечують ефективність використання діалогічно-дискусійних технологій в освітньому процесі вищої школи є: здатність викладача утворювати особистісний смисл діалогу, забезпечувати вмотивованість здобувача до активної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, створювати для нього ситуації при яких він відчуватиме власну успішність, інтелектуальну спроможність тощо. До переліку умов нами також віднесено: готовність викладача керувати діалогом, його вміння грамотно розподіляти студентів, утворювати групи з високою продуктивністю взаємодії й взаємного навчання; корегувати мету, час, результати взаємної навчальної роботи тощо.

Перспективним напрямом подальшого дослідження нами обрано аналіз й характеристику умов, що пов'язані з суб'єктом освітнього процесу – зі здобувачем вищої освіти, з його готовністю брати активну участь у діалозі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байда М.В. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до реалізації технологій кооперативного навчання у професійній діяльності. Дис.... канд. пед наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2016, 237 с.
2. Вихрущ В.О., Гуменюк С.В., Вихрущ-Олексюк О.А. Психодидактика вищої школи: інноваційні методи навчання. Тернопіль: Крок, 2017. 280 с.
3. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
4. Волкова Н.П. Інтерактивні технології як засоби формування особистості конкурентоздатного фахівця. *Scientific issue of knowledge, education, law, management. 2017. №3 (19). С. 268–282.*
5. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Спілкування в педагогічному процесі : навчальний посібник. Житомир : ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк», 2021, 100 с.
6. Гуревич Р.С. Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі: навч. посіб. / Р. С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, Л.С. Шевченко; за ред. Р.С. Гуревича. Вінниця, 2013. 309 с.

7. Друганова О.М., Мартиненко І.І. Кейс-технологія як ефективний спосіб підготовки сучасного викладача вищої школи *Теорія та методика навчання та виховання*. 2019, вип. 46. С. 48–58 DOI: 10.34142/23128046.2019.46.04
8. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. С. 357 – 359.
9. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : монографія / Д.П. Антюшко, В.С. Володавчик, Л.І. Сєногонова та інші. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022, 189 с.
10. Корніяка О. М. Культура спілкування педагога: психологічний вимір. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами* Зб. наук. пр., № 3 (5), 2007 <http://ap.uu.edu.ua/article/247>
11. Наливайко О., Друганова О., Іваненко Л. Використання технології «воркшоп» у роботі зі студентами класичних університетів. *Педагогічний процес: Теорія і практика*. 2019. 66 (3 – 4), С. 129 – 138.
12. Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2017, 166 с.
13. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.
14. Шведова Я. «Педагогічна взаємодія у діаді «викладач-студент» в умовах онлайн навчання», *ОД*, вип. 34, С. Вер 2021. 111–129.
15. Шведова Я. Сучасні концепції викладання природничих дисциплін у медичних освітніх закладах // *Матеріали XXII міжнародної науково-методичної інтернет-конференції*. Х: ХНМУ, 2019р. (Харків, 5-6 грудня, 2019р.), С. 87 – 88.
16. <https://osvita.ua/school/method/technol/6564/>
17. <http://ceit-blog.ucu.edu.ua/vykladannya/interaktyvna-lektsiya-abo-yak-peretvoryty-vyklad-materialu-na-dosvid-navchannya/>
18. https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/185265/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%205.pdf

Стаття надійшла до редакції 26.03.2023

Стаття рекомендована до друку 18.04.2023

Olena Druhanova

Doctor of pedagogical sciences, professor Professor of the Pedagogy Department,
V. N. Karazin Kharkiv National University Svobody Square 4, Kharkiv, Ukraine, 61022
druganova_lena@ukr.net ORCID: 0000-0002-5985-8293

CONDITIONS FOR THE EFFECTIVE USE OF DIALOGUE AND DISCUSSION TEACHING TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION

The purpose of the article is to analyze and characterize the conditions that provide for the effective use of dialogue and discussion technologies to ensure quality learning outcomes for modern students studying in higher education.

The article proves that the effectiveness of introducing dialogue and discussion technologies into the educational process of a modern higher education institution is closely related to the level of general and professional competencies of teachers who conduct classes. Among such competences are the following: the ability to search for supporting motives or issues of concern to modern higher education students; educational and scientific problems that can help to form the personal meaning of the material being studied.

The list of necessary competences that guarantee the ability to effectively use dialogue and discussion technologies also includes the ability of the teacher to ensure that the student is motivated to actively interact with all participants in the educational process, to create situations for them in which they feel their own success, intellectual capacity, etc.

Important and necessary conditions also include: the teacher's ability to manage the dialogue, his or her ability to program various options for the development of dialogue storylines; design different ways of interaction between dialogue participants, foresee and distribute their possible roles; simultaneously monitor and timely adjust the purpose, time, results (analysis of successes or failures) of mutual learning activities, etc.

A promising area for further research is the analysis and characterization of the conditions associated with a higher education student's readiness to actively participate in dialogue.

Keywords: conditions, dialogue and discussion technologies, use, higher education, effectiveness, teachers.

REFERENCES

1. Baida, M. (2016). Training of prospective teachers of philological specialities to implementation of cooperative learning techniques in professional activities. Thesis for a candidate degree in Pedagogical sciences by specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. Zhytomyr Ivan Franko State University. Zhytomyr, 237 p. [in Ukrainian].
2. Vykhreshch, V.O., Humeniuk, S.V., Vykhreshch-Olexiuk, O.A. (2017). Psychodidactics of higher education: innovative teaching methods. Ternopil: Krock, 280 p. [in Ukrainian].
3. Volkova, N.P. (2018). Interactive learning technologies in higher education: a study guide. Dnipro: Alfred Nobel University, 360 p. [in Ukrainian].
4. Volkova, N.P. (2017). Interactive technologies as a means of forming the personality of a competitive specialist. *Scientific issue of knowledge, education, law, management*. №3 (19). P. 268–282. [in Ukrainian].
5. Garkavets, S. O., Volchenko, L. P. (2021). Communication in the pedagogical process: a textbook. Zhytomyr: Buk-Druk Publishing House LLC, 100 p. [in Ukrainian].
6. Gurevych, R.S. (2013). Interactive teaching technologies in higher pedagogical educational institution: a textbook / R.S. Gurevych, M.Y. Kademia, L.S. Shevchenko; edited by R.S. Gurevych. Vinnytsia, 309 p. [in Ukrainian].
7. Druhanova, O. M., Martynenko, I. I. (2019). The case study technology as an effective way of a modern higher education teacher. *Teoriya ta metodyka navchannya ta vykhovannya*. issue 46. P. 48 – 58 DOI: 10.34142/23128046.2019.46.04 [in Ukrainian].
8. Encyclopaedia of Education (2008). Acad. of Pedagogical Sciences of Ukraine; editor-in-chief V.G. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter, P. 357 – 359. [in Ukrainian].
9. Interactive methods of teaching in higher education: a monograph / D.P. Antyushko, V.S. Volodavchyk, L.I. Senogonova and others. (2022). Kharkiv: Ivanchenko IS Publishing House, 189 p. [in Ukrainian].
10. Korniaika, O. M. (2007). Culture of pedagogue communication: psychological dimension. *Topical issues of education and upbringing of people with special needs* № 3 (5), <http://ap.uu.edu.ua/article/247> [in Ukrainian].
11. Nalyvaiko, O., Druganova, E., Ivanenko, L. (2019). Use «workshop» technology in work with students of classical universities *The pedagogical process: theory and practice (series: pedagogy)* № 3 – 4 (66 – 67), P. 129 – 138. [in Ukrainian].
12. Prokopiv, L. (2017). Innovative technologies of education and upbringing in universities: a study guide. Ivano-Frankivsk, 166 p. [in Ukrainian].
13. Strelnikov, V. Yu., Britchenko, I. H. (2013). Modern technologies of education in higher school . Poltava : PUET, 309 p. [in Ukrainian].
14. Shvedova, Y. (2021). Pedagogical interaction in the «Teacher-student» diad in online learning conditions. *Educological discourse*, No 3(34) P. 111–129. [in Ukrainian].
15. Shvedova, Y. (2019). Modern concepts of teaching natural sciences in medical educational institutions // Materials of the XXII International Scientific and Methodological Internet Conference. X: KhNMU, (Kharkiv, 5-6 December, 2019), P. 87 – 88. [in Ukrainian].
16. <https://osvita.ua/school/method/technol/6564/>
17. <http://ceit-blog.ucu.edu.ua/vykladannya/interaktyvna-lektsiya-abo-yak-peretvoryty-vyklad-materialu-nadosvid-navchannya/>
18. https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/185265/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%205.pdf

The article was received by the editors 26.03.2023

The article is recommended for printing 18.04.2023